

E. BLANQUAERT

IN MEMORIAM JOZEF VERCOULLIE

(1857-1937)

Overgedrukt uit de *Revue belge de Philologie et d'Histoire*,
Jg. XVI, afl. 1-2, pp. 556-560.

BRUSSEL

1937

JOZEF VERCOULLIE

(1857-1937)

Den 4ⁿ Februari 1937 overleed onze vereerde oud-professor en collega J. Vercoullie, in leven hoogleeraar in de Nederlandsche philologie en de vergelijkende grammatica aan de Universiteit te Gent. Niet alleen uit plichtsgevoel, maar ook met een levendig gevoel van dankbaarheid en weemoed, wil ik trachten om, op verzoek van de redactie van dit tijdschrift, zijn beteekenis in een paar bladzijden te schetsen.

Vercoullie's uitzonderlijke beteekenis voor zijn volk en voor zijn vak is gedeeltelijk te verklaren door de omstandigheden van tijd en plaats waarin zijn lange levensloop zich afwikkelt, en gedeeltelijk door zijn forsche, schrandere persoonlijkheid.

Omtrent den stand van het taalonderwijs en van de taalwe-

tenschap in Vlaanderen tijdens de tweede helft van de 19^e eeuw worden wij ingelicht door M. BASSE in VLAMINGEN VAN BETEEKENIS, XI. *Professor Jozef Vercoullie*. Antwerpen. De Sikkel, z. d. Over Vercoullie's harde jeugd en zijn lagere, middelbare en hogere studiën vertelt de afluivige zelf ons in zijn dankrede bij zijn huldiging te Gent op 13 Mei 1928, die in Basse's brochure wordt opgenomen. Zijn verdere loopbaan, althans tot 1912, wordt beschreven in het *Liber Memorialis* van de Universiteit te Gent (I, 1913, pp. 233-235); zijn bibliographie tot en met 1927, opgesteld door Dr. C. DEBAIVE werd afgedrukt in het *Album opgedragen aan Prof. Dr. J. Vercoullie door ambtgenooten, oud-leerlingen en vereerders, ter gelegenheid van zijn zeventigsten verjaardag en van zijn emeritaat*. (I-II. Brussel, Paginae, 1927); en een trefend blijk van de genegenheid die hij zijn studenten inboezemde is DR. W. PÉE's opstel *Professor Jozef Vercoullie* in het Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het T. M. G. De Heremans' zonen (Gent, 1936).

Onder verwijzing naar deze bronnen kunnen wij er hier dus bondig aan herinneren dat de onderwijstoestanden op het gebied der moderne talen in het laatste kwart der 19^e eeuw nog steeds erbarmelijk waren, zoowel wat betreft de weinig of niet geschoolde leerkrachten als de methodes en handboeken. De Germaansche philologie werd in België, althans tot in de jaren '80, weinig of niet beoefend, loffelijke uitzonderingen van self made men als bv. J. J. F. Heremans niet te na gesproken. Na lager en middelbaar onderwijs te hebben genoten in zijn geboortestad Oostende, vertrok Vercoullie in 1874 naar de École normale des Humanités (section des langues modernes) te Luik. Hij behaalde er in 1878 het diploma van geaggregeerd leeraar van het hooger middelbaar onderwijs voor het Nederlandsch en het Duitsch, en in 1879 hetzelfde diploma voor het Engelsch. Hij was atheneumleeraar te Luik van 1878 tot 1883 en te Gent van 1883 tot 1885. In 1884 was hij inmiddels reeds belast geworden met den cursus in de grammatica van de drie Germaansche talen bij de Vlaamsche normaalafdeelingen die dit jaar aan de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren van de Universiteit te Gent werden toegevoegd. Hij werd in 1885 benoemd tot speciaal leeraar bij deze afdeelingen en in 1890 tot docent, nadat namelijk de normaalafdeelingen bij de Faculteit waren ingelijfd. Vercoullie promoveerde vervolgens in 1892 tot extraordinarius en in 1896 tot ordinaris, en was belast met de volgende cursussen: Nederlandsche schrijvers (partim). Philologische oefeningen over het Nederlandsch. Encyclopedie van de Germaansche philologie. Vergelijkende grammatica van de Indo-Europeesche en voornamelijk de Germaansche talen. Historische grammatica van het Ne-

derlandsch. Grondige verklaring van Nederlandsche schrijvers. Gotisch.

Dit onderwijs was — afgezien van de sedert 1854 gehouden vrije colleges van Serrure en Heremans over de Geschiedenis van de Nederlandsche Letterkunde — geheel nieuw aan de Gentsche universiteit. Vercoullie bleek van meet af aan op de hoogte van zijn veelomvattende taak. Daarvan getuigen aan den eenen kant zijn talrijke publicaties over algemeene taalkunde, Nederlandsche etymologie, grammatica, literatuur- en taalgeschiedenis, dialectologie, toponymie, folklore, Gotisch, en aan den anderen kant zijn studenten-germanisten, waaronder zich velen onderscheidden niet alleen bij het middelbaar onderwijs, maar ook als leerkrachten en beoefenaars van de taalkunde aan de vier universiteiten van ons land.

Ten behoeve van zijn onderwijs schreef Vercoullie een *Algemeene Inleiding tot de Taalkunde* (Gent, 1890; 3^e uitg., verderd met een beknopte geschiedenis van de taalkunde, Gent, 1922); een *Schets eener historische Grammatica der Nederlandsche Taal* (Gent, 1892, 4^e verm. uitg., Gent, 1922) en een *Nederlandsche Spraakkunst* (Gent, 1894; 4^e uitg., 2^e oplage, Gent, 1924). Deze onderscheiden leerboeken kunnen m. i. het best gekarakteriseerd worden met de epitheta: stevig wetenschappelijk, exact en zonder woordomhaal, op het droge af. Wij volgen met deze lapidaire beoordeeling den stijl van den Meester zelf na, maar mogen niet nalaten er aan toe te voegen dat hij, in zijn lessen, aan dit alles vorm en leven schonk in klare en technisch onomstootbaar juiste bewoordingen. Of de studenten hem begrepen en volgden, las hij van hun aangezichten af, en herbegon met de onverstoorbare goedmoedigheid die hem eigen was, zoo dikwijls het noodig bleek. De handboeken, zooals de lessen, waren aangepast aan het assimilatievermogen en de vatbaarheid van de toehoorders, en wie ze later opnieuw nasloeg om een of andere moeilijkheid op te lossen, leerde er meer en meer den rijken inhoud van waardeeren. Persoonlijk heb ik jarenlang gewerkt met Vercoullie's Nederlandsche Spraakkunst. Waar ik elders vaagheid of ontdoken moeilijkheden ontmoette, kwam ik bijna altijd terecht in zijn nederig boekje « voor Middelbaar en Normaal Onderwijs ». Telkens bleek opnieuw hoe diep doordacht elke definitie was, elke uiteenzetting over woordvorming, vormleer of syntactisch gebruik. Zelfs is het mij gebeurd, bij voortdurend omwerken van de grammaticale stof, na herhaalde pogingen om een of andere kwestie eenvoudiger of duidelijker voor te dragen dan Vercoullie, toch naar zijn formulering te moeten terugkeeren, omdat het de beste was, en bleef...

Schatten van geleerde synthese en wetenswaardige details

zijn eveneens opgeborgen in *De Taal der Vlamingen*, eerst verschenen in *Vlaanderen door de Eeuwen heen* (Amsterdam, 1912), en daarna in de reeks CULTUUR EN WETENSCHAP (n° 3, Brugge, z.d.) waarin hij ook *De Diersage en Reinaert de Vos* (1925) uitgaf. Deze uiterlijk zoo bescheiden boekjes, innerlijk zoo rijk en verscheiden van inhoud, typeeren misschien het best van al den schrijver zelf. En van zijn *Beknopt Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal* (Gent, 1890, 3^e verm. uitg., Gent, 1925) mag m. i. nog steeds worden getuigd dat het, zooniet in verscheidenheid en hoeveelheid van vergelijkend materiaal, dan toch in de helderheid van de voorgestelde oplossingen, totnogtoe onovertroffen is gebleven, wat voor studeerende germanisten een niet te onderschatten voordeel is. Ook Vercoullie's uitgave van de *Werken van Zuster Hadewych* (II. Proza. Gent, 1895; III. Inleiding. Varianten. Errata. Gent, 1905) en van de *Synonymia Latino-Teutonica* (III, met E. Spanoghe, (Gent..., 1902) getuigen van een streng-philologische methode en uitgebreide kennis. Een speciale vermelding verdient tenslotte nog zijn *Algemeen Fransch-Nederlandsch en Nederlandsch-Fransch Woordenboek* (Gent, 1927-28) waaruit een kortere schooluitgave en nog een uitgave in zakformaat werden gelicht.

Wij zullen hier niet nader ingaan op Vercoullie's tallooze tijdschrift-artikelen en recensies. Daaronder moeten echter, behalve de menigvuldige etymologieën, worden genoemd: zijn *Spraakleer van het Westvlaamsch Dialect* (*Onze Volkstaal*, II, 1882), die de eerste wetenschappelijke dialectbeschrijving in Zuid-Nederland mag heeten, en de talrijke bijdragen over plaatsnaamkunde en volkskunde, die telkens blijken gaven van een grondige belesenheid, gepaard met een scherpen werkelijkheidszin.

Er werd wel eens van Vercoullie gezegd dat hij niets voelde voor sommige moderne richtingen in de taalwetenschap, als bijv. de dialectstudie en de fonetiek. Dat zulks een overdreven voorstelling is, bewijzen o. m. Vercoullie's eigen *Westvlaamsche Grammatica*, recensies als bv. die van mijn *Dialect-atlas van Klein-Brabant* (PAGINAE BIBLIOGRAPHICAE, I, 4, 1926) en zelfs zijn artikel *De overheerschende rol van de Klankleer in de Taalkunde* (VERSL. EN MEDED. K. VL. ACAD., 1923, pp. 885-893), waarin hij wel, met Millardet, terecht waarschuwt tegen een eenzijdige taalgeografie, maar overigens de groote beteekenis van de fonetiek voor de historische taalstudie onderlijnt.

Met eerbied en dankbaarheid begroeten wij het oeuvre van Vercoullie in zijn geheel omdat het, méér dan dat van om het even welken Vlaamschen tijdgenoot, door zijn veelzijdigheid en zijn degelijkheid, de basis heeft gelegd voor de beoefening van de Nederlandsche philologie in Zuid-Nederland. Wij voegen er aan

toe dat Vercoullie ook als strijder voor de geestelijke heropleving van zijn volk in ruimeren zin zijn leven lang dapper in de bres heeft gestaan : als spreker op ontelbare meetings en vergaderingen, als algemeen secretaris en als algemeen voorzitter van het Willemsfonds, als voorzitter van « Hooger Onderwijs voor het Volk », heeft bij tientallen van jaren onverdroten gewerkt en het beste bewijs geleverd dat de geleerde en de Vlaming in hem één waren.

Vercoullie werd lid van de Académie royale de Belgique in 1902, van de Koninklijke Vlaamsche Academie in 1919 en van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie in 1926. De Universiteit te Utrecht vereerde hem met het doctoraat honoris causa, en hij was lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen. Hij werd om zijn diepe en veelzijdige kennis, zijn toewijding als professor en als Vlaming en zijn edele gaven als mensch algemeen geacht gedurende zijn leven ; ook in de geschiedenis van de geestelijke herwording van Vlaanderen zal zijn naam op een eereplaats prijken, en weinigen zullen dit zoozeer hebben verdiend als professor Jozef Vercoullie.

27-4-37.

E. BLANQUAERT .

